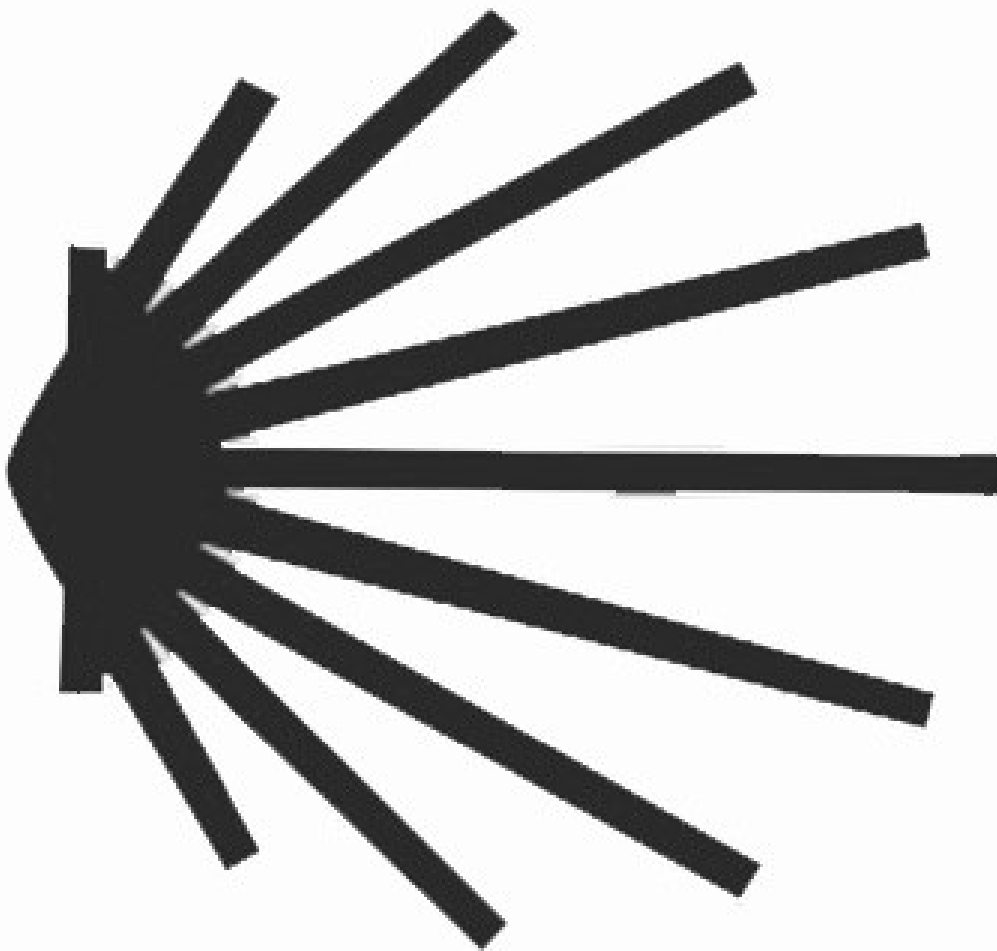

BIULETYN PRZEWODNICKI

109/2014

ODDZIAŁ KUJAWSKI PTTK WŁOCŁAWEK

Camino de Santiago

Część I

„**Camino de Santiago** to droga dla każdego. O tyle niezwykła, że każdy przeżywa ją na inny sposób. Warto przejść te kilometry, żeby zrozumieć coś wielkiego, znaleźć radość w zwykłych czynnościach, pobyc z Bogiem, przyjaciółmi, nieznajomymi z całego świata...”
(<http://www.caminodesantiago.pl>)

Czym jest, czym może być podróż ku Świętemu Jakubowi zaprezentuje Paweł Śliwiński w cyklu trzech artykułów, które przybliżą ideę Camino.

TRADYCJE PIELGRZYMKOWE NA ZIEMIACH POLSKICH

„Pielgrzym w kapeluszu z szerokim rondem, z kijem w ręku i służącą do czerpania wody muszlą, która z czasem, podobnie jak przywożona z Ziemi Świętej gałąź palmy, zyskała czysto symboliczne znaczenie, był charakterystyczną postacią na średniowiecznych drogach.”¹ Dla jednych uduchowiony wędrowiec na szlaku do jedności z Bogiem, dla innych włóczęga lub jedynie rządny nowożytny turysta. Zawsze jednak ktoś wychodzący poza, a czasem nawet ponad przeciętność.

Tradycja pielgrzymowania do miejsc kultu religijnego na ziemiach polskich ginie w pomroce dziejów. Dowodami silnego wpływu wierzeń na życie naszych przodków są liczne przedchrześcijańskie ośrodki kultowe, jak chociażby dolnośląska Ślęza, czy Łysiec w Górach Świętokrzyskich. Ich znaczne często rozmiary i brak śladów osadnictwa świadczą o dominującej, kultowej funkcji tych założeń, które niewątpliwie nawiedzane były przez wiernych. Liczne i często monumentalne kręgi kamienne wznoszone w niedostępnych i niezamieszkałych miejscach mogły, zdaniem badaczy, powstać jedynie z pobudek religijnych, które stanowiły wystarczająco silny czynnik motywacyjny tych przedsięwzięć.² Niestety wnioskować o tym możemy jedynie na podstawie śladów materialnych i nielicznych oraz zdawkowych przekazów historycznych, których autorami byli chrześcijańscy misjonarze³.

Chrzest Mieszka I (966 r.) zapoczątkował chrystianizację Polski oraz długotrwały okres walki ze zwolennikami starych wierzeń. Zwalczano wszelkie przejawy publicznego manifestowania związków z pogaństwem, ze szczególną zaciekością niszcząc ośrodki

¹ Boorstin D.J., Odkrywczy. Dzieje ludzkich odkryć i wynalazków, tłum. M. Stopa, Bertelsmann Media Sp. z o.o., Warszawa 2001, s. 112.

² Za: Jackowski A., Pielgrzymowanie, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1998, s. 15-16..

dawnych kultów. Czasami na miejscu likwidowanych tworzono własne, chrześcijańskie sanktuaria, czego najlepszym przykładem jest chociażby świętokrzyski klasztor benedyktynów na wspomnianym wcześniej Łyścu. Te planowe działania miały propagandowy charakter, stając się dowodem zwycięstwa nowego nad starym.

Bardzo ważnym wydaje się również polityczny kontekst chrystianizacji, dzięki której Polska włączona została w chrześcijański krąg cywilizacyjny. Umożliwiła ona również unifikację religijną tworzącego się społeczeństwa, a dla władcy stosunek do nowej religii był swoistym testem lojalności poddanych wobec państwa.

Watykan - Bazylika św. Piotra(fot.Michał Fordubiński)

Zapoczątkowany w czasach antycznych kult miejsc świętych został w średniowieczu wzbogacony o silny wątek pielgrzymkowy. Wraz z chrystianizacją dotarł on do Polski, gdzie szybko stał się ważnym elementem gorliwej aktywności religijnej. Pielgrzymka stała się również częstym elementem pokuty, jak to miało miejsce chociażby w 1113 r. wobec księcia Bolesława Krzywoustego po zgładzeniu brata Zbigniewa.⁴

Pierwszym udokumentowanym miejscem pielgrzymkowym w Polsce jest grób św. Wojciecha w Gnieźnie, do którego z całą pewnością przybywali pątnicy zaraz po sprowadzeniu zwłok męczennika z Prus. Kanonizacja biskupa Wojciecha w roku 999 usankcjonowała świętość miejsca jego spoczynku. Do rozpowszechnienia kultu św. Wojciecha w Europie przyczyniła się przede wszystkim pielgrzymka cesarza Ottona III w marcu 1000 roku. Dzięki jej politycznym i propagandowym skutkom państwo Bolesława Chrobrego faktycznie zaistniało w świadomości chrześcijańskiej Europy, zajmując w niej poczesne miejsce. Gniezno stało się ważnym ośrodkiem pielgrzymkowym ze szlakiem upamiętniającym wyprawę misyjną św. Wojciecha, przy którym powstawały kościoły pod jego wezwaniem. Szerząc i propagując kult św. Wojciecha, zajmowały się one również opieką nad wędrującymi pątnikami⁵. Z czasem powstawały nowe, również nawiedzane przez wiernych,

³ Thietmar na temat Ślęzy zapisał: „Ową górę wysoce czcili wszyscy mieszkańcy z powodu jej wielkości i jakości, ponieważ czczono tam przeklęte pogaństwo”, za: Gieysztor A., Mitologia Słowian, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1982, s. 177.

⁴ Jak podaje Gall Anonim, były to pielgrzymki do grobów św. Idziego i św. Stefana na Węgrzech oraz do grobu św. Wojciecha w Gnieźnie. w: Gall Anonim, Kronika polska, tłum. R. Grodecki, seria Kroniki polskie „Rzeczpospolitej”, MAK Verlag GmbH, Diepholz 2010, s. 156-157.

ośrodki kultu poświęcone męczennikom, pustelnikom lub szczególnie gorliwym wyznawcom wyniesionym na ołtarze.

Podobnie jak w kościele powszechnym również w Polsce migracje pielgrzymkowe związane są przede wszystkim z kultem Matki Bożej. Maryja Bogurodzica⁶ uznana została Matką Kościoła i wszystkich żyjących⁷, którą wierni uznali za swoją pośredniczkę i orędowniczkę w relacjach z Bogiem. Nic więc dziwnego, że liczne sanktuaria maryjne przyciągają największe rzesze pątników⁸. Szczególnie wyraźna obecność kultu maryjnego w tradycji polskiej ugruntowana została po lwowskich ślubach Jana Kazimierza z dnia 1 kwietnia 1656 r., w których oficjalnie proklamował Matkę Bożą Królową Polski.⁹ Bardzo szybko zaowocowało to rozwojem duchowości maryjnej oraz wzmożonym ruchem pielgrzymkowym do coraz liczniejszych miejsc Jej kultu. Szczególne znaczenie dla Polaków miało i ma nadal sanktuarium Czarnej Madonny na Jasnej Górze w Częstochowie, gdzie według słów św. Jana Pawła II zawsze byliśmy wolni¹⁰. Nawet w okresie komunistycznych prześladowań po II wojnie światowej, pomimo braku zgody na organizowanie zbiorowych pielgrzymek¹¹, Polacy wędrowali do miejsc świętych. Często kopie wizerunków Matki Bożej „pielgrzymowały” po kraju docierając do tych, którym zabroniono pielgrzymować. Na Kujawach i Ziemi Dobrzyńskiej odnajdujemy kilkanaście sanktuariów¹², z których znaczna część poszczycić się może tradycjami pielgrzymkowymi, wśród nich najstarszym jest Sanktuarium Matki Bożej Skępskiej, Pani Mazowsza i Kujaw.¹³

⁵ Za: Jackowski A., op. cit., s. 35.

⁶ Uznanie Maryi matką Boga (Theotokos) przez chrystologiczne sobory: efeski (lata 431-433) i chalcedoński (451 r.), za: Religie świata. Encyklopedia PWN, wierzenia, bogowie i święte księgi, red. naczelny B. Kaczorowski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 526.

⁷ Ok. 377 r. nazwał tak Maryję Epifaniusz, za: Op. cit., s. 527.

⁸ Rocznie ponad 4 miliony pielgrzymów w Lourdes, Fatimie i Częstochowie, (za: Jackowski A., op. cit., s. 142),, 8,5 miliona w brazylijskiej Aparecidzie (2007r., za: www.sekretariat-misyjny.pl), czy ponad 6 milionów w meksykańskiej Guadalupe. (Za: Podróże marzeń. Meksyk. Biblioteka „Gazety Wyborczej”, red. J. Zaborowska, Mediaprofit, Warszawa 2005, s. 118.)

⁹ Za: Jackowski A., op. cit., s. 65.

¹⁰ Za: Ryszka. C., Od Ostrej Bramy do Fatimy, Oficyna Wydawnicza 4K, Bytom 1996, s. 15.

¹¹ Wyjątek stanowiła Pielgrzymka Warszawska, której nie zakazano, za: Jackowski A., op. cit., s.123.

¹² Patrz: Kwiatkowski M., Pawłowska K., U Maryi stóp sanktuaria Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej, Włocławek 2011.

¹³ 1496 r. sprowadzenie Cudownej Figury M.B. do Skępego, 1608 r. pierwsza zorganizowana pielgrzymka, 1755 r. koronacja Figury M.B., za: Śliwiński Piotr, Sanktuarium Matki Boskiej Skępskiej, Wydawnictwo Bernardinum, Kalwaria Zebrzydowska 2000, s. 167-170.

Cudowna Figura Matki Bożej Skępskiej

(fot. Piotr Śliwiński)

Pielgrzymki Polaków oczywiście nie ograniczały się jedynie do rodzimych sanktuariów. Jako podstawowe cele wędrówek lub element peregrynacji po świecie, wybierano przede wszystkim Ziemię Świętą, Rzym z Watykanem, Santiago de Compostela oraz zagraniczne ośrodki kultu maryjnego. Chociaż zdecydowaną większość polskich pątników do tych odległych miejsc stanowili przedstawiciele szlachty i duchowieństwa, to byli wśród nich również mieszczanie, a nawet chłopci.¹⁴ Preferencje polskich pielgrzymów miały i mają w zasadzie trwały charakter, a na ich realizację wpływa splot uwarunkowań politycznych, ekonomicznych i komunikacyjnych.

Wyznawcy obrządków wschodnich chrześcijaństwa, podobnie jak członkowie Kościoła rzymskokatolickiego, oddają cześć Matce Bożej oraz świętym i ich relikwiom. Bliska jest im również idea nabożnego pielgrzymowania do własnych miejsc kultu, jak i wspólnych dla większości chrześcijan. Z sanktuariów krajowych najbardziej znane to Grabarka, Jabłeczna i góra Jawor (prawosławie) oraz Chełm, Jarosław i Kalwaria Pałacowska (grekokatolicy- unicy).¹⁵ Wyznawcy nawiedzają również grecką Świętą Górę Atos oraz sanktuaria na wschodzie, jak chociażby Ławry w Kijowie, Poczajowie, czy Zagorsku/Sergijewie.¹⁶ Ważne dla nich miejsca kultu znajdują się także w Konstantynopolu (Stambuł), kolebce obrządków wschodnich.

¹⁴ Znane są przypadki wysyłania pielgrzyma z konkretną intencją przez społeczność wiejską, jak wyprawa do Ziemi Świętej Wasyla Drondieka z Bukowiny, za: Vincenz S., *Na wysokiej połoninie*. Pasma III, Barwinkowy wianek, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1983, s. 366-408.

¹⁵ Kaczorowski A.W., *Miejsca święte*, seria: Cuda Polski, Publikat, Poznań 2007, s. 242-249.

¹⁶ Za: Jackowski A., *op. cit.*, s. 271.

Wierni kościołów protestanckich, nie- uznający kultu świętych, negowali również idee pielgrzymowania, często utrudniając, a nawet uniemożliwiając jej realizację pątnikom innych wyznań.

Pielgrzymowanie obecne jest również w tradycji żydowskiej. Wyznawcy judaizmu nawiedzali świątynię w Jerozolimie aż do jej zniszczenia przez Rzymian w 70 r. n.e., a do dziś pielgrzymują pod „Ścianę płaczu”, która jest jej materialną pozostałością. Po II wojnie światowej bardzo często odwiedzanymi przez nich w Polsce są obozy zagłady i miejsca martyrologii ofiar Holocaustu oraz groby cadyków – charyzmatycznych chasydzkich przywódców religijnych.

Fenomen pielgrzymowania, które niezmiennie fascynuje i przyciąga, przetrwał wszystkie zawieruchy dziejowe, a w czasach rzekomego odchodzenia od chrześcijańskich korzeni europejskiej kultury przeżywa niewątpliwy renesans. Wyjątkowym przykładem tego zjawiska jest odrodzenie i rozwój Camino, czyli Dróg św. Jakuba do Santiago de Compostela w hiszpańskiej Galicji, którymi wędrują nasi rodacy, i których coraz więcej pojawia się w naszej przestrzeni kulturowej.¹⁷ /cdn/

Paweł Śliwiński

¹⁷ Może na to wskazywać rosnąca liczba pielgrzymów. Na przykład do Santiago de Compostela w 2013 r. dotarła rekordowa liczba 215 856 osób, gdy w 1983 r. było ich zaledwie 146 (!), według Statystyk Biura Pielgrzymkowego, za: caminodelavida.pl

ŚLADAMI POLSKIEJ OBECNOŚCI NAD SEKWANĄ

Paryż od wieków budował swoją sławę, starannie utrzymywał swój mit. Wielkomięjski blask uzyskał już w XIX wieku i stał się symbolem zachodniej cywilizacji. Paryż to wielkie pałace, przestronne bulwary, piękne parki, ogrody i place, liczne pomniki i mosty, gwarne kawiarnie. Oblicze miasta tworzą tak znane pomniki architektury jak katedra Notre Dame, Łuk Triumfalny, kompleks pałacowy Wersalu, pałac Inwalidów, Panteon, imponujący gmach Opery, kościół Sacré Coeur na wzgórzu Montmartre, czy wreszcie odznaczające się pięknem i elegancją Pola Elizejskie, Wieża Eiffla, Pole Marsowe, Wielki Łuk w nowoczesnej dzielnicy La Défense i wiele innych wspaniałych obiektów i pomników.

Paryż pełnił w naszych dziejach niebagatelną rolę. Już w XVIII wieku był dla nas wzorem postępu i elegancji. W okresie zaborów był głównym ośrodkiem emigracji polskiej po powstaniach narodowych. Dotyczy to zwłaszcza Wielkiej Emigracji po upadku powstania listopadowego (Hotel Lambert). W Paryżu tworzyli i działali m.in. Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Cyprian Kamil Norwid i Fryderyk Chopin. Od połowy XIX w. kształciło się tu i tworzyło wielu polskich malarzy, grafików i rzeźbiarzy. Polacy brali udział w życiu kulturalnym i politycznym stolicy Francji (A. Mickiewicz – profesor Collège de France, Jarosław Dąbrowski i Walery Wróblewski – generałowie Komuny Paryskiej). Z Paryżem związana była działalność naukowa Marii Skłodowskiej – Curie. Tu w końcu września 1939 r. utworzony został polski rząd emigracyjny.

Kościół św. Magdaleny (Église de la Madeleine)

Kościół św. Magdaleny został wzniesiony na jednej z centralnych osi urbanistycznych Paryża, przecinającej plac Zgody (Place de la Concorde) i rzekę Sekwanę, mając naprzeciwko Pałac Burboński (Palais Bourbon), obecną siedzibę francuskiego Zgromadzenia Narodowego. Dekret o budowie kościoła podpisał w 1806 r. cesarz Napoleon, gdy po pokonaniu Prus przebywał w Poznaniu. Pierwotna nazwa kościoła brzmiała: Świątynia Chwały Wielkiej Armii. Zbudowany w latach 1806 – 42 według projektu architekta Pierre Vignona kościół ma postać klasycznej greckiej świątyni, której fronton stanowi kolumnowy portyk, zwieńczony

tympanonem przedstawiającym Sąd Ostateczny. Wnętrze kościoła pozbawione jest naw. W półkolistej apsydzie znajduje się wysoki ołtarz, którego głównym elementem jest obraz *Wniebowzięcie Marii Magdaleny*.

W dniu 30 października 1849 r. w kościele św. Magdaleny odbyła się msza żałobna

Foto: Internet

dla uczczenia zmarłego 17 października 1849 r. Fryderyka Chopina. Gdy do świątyni wnoszono trumnę z ciałem kompozytora, zagrano jego Marsz żałobny. W czasie mszy nad jego trumną zabrzmiało – zgodnie z życzeniem kompozytora - Requiem Mozarta. W uroczystości pogrzebowej uczestniczyły tłumy wielbicieli wielkiego Polaka oraz wiele znanych osobistości,

m.in. księżę Adam Jerzy Czartoryski i sławny malarz epoki romantyzmu – Eugène Delacroix. F. Chopin pochowany został na największym cmentarzu Paryża Père – Lachaise. W kościele św. Magdaleny odbyły się również ceremonie pogrzebowe poświęcone Adamowi Mickiewiczowi (styczeń 1856 r.) i Zygmuntovi Krasińskiemu (luty 1859 r.). W 1868 r. zostało tu odprawione nabożeństwo żałobne ku czci hrabiego Aleksandra Colonna - Walewskiego, wybitnego polityka i dyplomaty francuskiego, syna Marii Walewskiej i cesarza Napoleona Bonaparte.

W dniu 30 października 1999 r. Paryż bardzo uroczyście obchodził 150. rocznicę śmierci Chopina. Organizatorzy ceremonii zadbali o to, by w kościele św. Magdaleny znów zabrzmiał Marsz żałobny wielkiego kompozytora i Requiem Mozarta. Na uroczystość, której patronował prezydent Francji, przybyli z Polski sławni śpiewacy oraz chór i orkiestra warszawskiej Filharmonii Narodowej.

Muzeum Luwru (Musée du Louvre)

Luwr należy do największych i najbogatszych muzeów świata. Najstarsze obiekty, należące do obecnego kompleksu muzealnego, pochodzą z XIII w. W średniowieczu była to twierdza, która z biegiem czasu stała się rezydencją i pałacem królów francuskich. W ciągu wieków Luwr był wielokrotnie przebudowywany i rozbudowywany. Dotyczy to zwłaszcza okresów panowania Henryka IV, Ludwika XIII i Ludwika XIV. Gdy w roku 1682 Ludwik XIV przeniósł dwór królewski do Wersalu, Luwr przekazany został Akademii Królewskiej. Odtąd służył on artystom i stał się miejscem regularnych wystaw malarstwa i rzeźby. Podstawę kolekcji Luwru stanowiły zbiory malarstwa

Franciszka I, Ludwika XIV i Ludwika XVI. W sierpniu 1793 r. galeria została udostępniona szerszej publiczności, a Luwr zyskał rangę muzeum narodowego. Kolekcja Luwru rozrastała się w dużej mierze za sprawą cesarza Napoleona I, który poprzez podboje terytorialne przyczynił się do powiększenia zbiorów muzealnych. Za jego panowania prace przy rozbudowie muzeum były kontynuowane i zostały zakończone w 1852 r. za prezydentury Karola Ludwika Napoleona, późniejszego cesarza Napoleona III.

Zbiory Luwru obejmują ponad 400 tysięcy eksponatów, przy czym wiek najstarszych z nich przekracza 7 000 lat. Na czoło wszystkich zabytków z dawnych epok

wysuwają się posągi Nike z Samotraki i Wenus z Milo. Oba pochodzą z II wieku p.n.e. Zbiory zabytków egipskich Luwru wzbogaciły się znacznie dzięki darowiźnie polskiego archeologa, hrabiego Michała Tyszkiewicza, który w połowie XIX w. prowadził rozległe prace wykopaliskowe na terenie Egiptu i Nubii. W 1862 r. przekazał on dyrekcji muzeum ok. 140 przedmiotów, w tym 76 wyjątkowo pięknych i cennych figurek z czarnego bazaltu, przedstawiających egipskich bogów. Nazwisko hrabiego M. Tyszkiewicza figuruje na liście głównych darczyńców muzeum.

Foto: internet

Największa na świecie galeria malarstwa w Luwrze cieszy się ogromną popularnością wśród milionowych rzesz zwiedzających. Od 1804 r. znajduje się tu najśłynniejszy obraz świata – *Mona Lisa* Leonarda da Vinci.

Zgromadzone tu arcydzieła światowego malarstwa pochodzą od okresu późnego średniowiecza po połowę XIX w. W galerii malarstwa francuskiego na szczególną uwagę zasługuje słynny obraz Eugène Delacroix – *Wolność prowadząca lud na barykady* (1830 r.). Tu znajduje się również najbardziej znany portret F. Chopina pędzla wspomnianego wyżej artysty.

W czasie rządów Komuny Paryskiej (18 lutego – 28 maja 1871 r.) budynki mieszczące zbiory Muzeum Luwru miały być spalone. W salach muzealnych były już rozstawione beczki z naftą, a pilnujący ich komunardzi czekali tylko na stosowny rozkaz. Do podpalenia pomieszczeń Luwru nie dopuścił Polak Florian Trawiński, sprawujący z ramienia Komuny funkcję kierownika resortu kultury i sztuki. F. Trawiński, syn uczestnika powstania styczniowego, był absolwentem Szkoły Polskiej w Paryżu. Z racji pełnionej funkcji poczuwał się do odpowiedzialności za bezpieczeństwo cennych zbiorów. Poleciał usunąć z beczek naftę i zastąpić ją wodą. Dzięki jego odważnej decyzji Luwr ocalał.

Po upadku Komuny Trawiński nie został rozstrzelany, jak tysiące wziętych do niewoli komunardów. Zwycięzcy („wersalczy”) docenili jego heroiczny czyn i mianowali go jednym z dyrektorów Muzeum Luwru. Stanowisko to piastował przez 35 lat aż do śmierci w 1906 r. Pełnił także funkcję sekretarza generalnego wszystkich muzeów francuskich. Był kawalerem Orderu Legii Honorowej.

Łuk Triumfalny (Arc de Triomphe)

Łuk Triumfalny został wzniesiony na rozkaz Napoleona, który tym monumentem

pragnął uczcić zwycięstwa Wielkiej Armii. Ten pomnik chwały został zbudowany w

Foto: internet

latach 1806 – 36 według projektu Jeana – François’a Chalgrina. Mierzy on 50 m wysokości i 44 m szerokości i jest znacznie większy od Łuku Konstantyna Wielkiego w Rzymie. Jego lica przyozdobione zostały licznymi grupami rzeźbiarskimi, spośród których najbardziej znana jest grupa przedstawiająca *Wymarsz ochotników 1792 r.*, nosząca także nazwę *Marsylianka*. Biegący powyżej fryz upamiętnia 128 bitew epoki napoleońskiej. Na ścianach monumentu widnieje ok. 560 nazwisk marszałków i generałów związanych z tą

epoką. Wśród nich znajdują się nazwiska polskich generałów. Są to: książę Józef Poniatowski, Jan Henryk Dąbrowski, Karol Kniaziewicz, Józef Chłopicki, Józef Zajączek i Antoni Paweł Sułkowski. Od listopada 1920 r. pod sklepieniem Łuku Triumfalnego znajduje się Grób Nieznanego Żołnierza.

W latach 1852 – 56 dokonana została przez barona Georges’a Eugène Haussmanna na polecenie Napoleona III wielka przebudowa urbanistyczna Paryża. Polegała ona m.in. na przeprowadzeniu szerokich arterii komunikacyjnych z placami gwiazdzistymi w miejscach skrzyżowań. W ramach tych prac monumentalny Łuk Triumfalny znalazł się pośrodku ogromnego placu Gwiazdy (Place de l’Étoile), od którego wyprowadzonych zostało promieniście 12 szerokich arterii. Od 1970 r. zwie się on placem de Gaulle’a (Place Charles – de -Gaulle). Od niego rozpoczyna się najpiękniejsza promenada świata, tj. dwukilometrowej długości Pola Elizejskie (Champs Élysées), sięgające do placu Zgody (Place de la Concorde).

Panteon (Panthéon)

Panteon – pierwotnie kościół pod wezwaniem patronki Paryża św. Genowefy – powstał z inicjatywy króla Ludwika XV, który, złożony ciężką chorobą, uczynił w 1744 r. ślubowanie: gdy wyzdrowieje, wzniesie wspaniały kościół. Obietnica została dotrzymana i w latach 1757 – 89 powstała potężna świątynia według projektu architekta J.G.Soufflota. Świątynia zbudowana w stylu klasycystycznym liczy 110 m długości. Jej wysokość – dzięki olbrzymiej kopule, przypominającej kopułę Katedry św. Pawła

Foto:internet

w Londynie – wynosi 83 m. Okazały portyk kościoła, spoczywający na 22 kolumnach korynckich, zwieńczony jest tympanonem wzorowanym na świątyniach greckich. Pod tympanonem widnieje napis *Aux grands Hommes la Patrie reconnaissante* (Wielkim ludziom wdzięczna Ojczyzna).

Po wybuchu Wielkiej Rewolucji Francuskiej (1789 r.) obiekt stał się mauzoleum zasłużonych Francuzów. Tu pochowano m.in. przywódców rewolucji Honoré Mirabeau (1791 r.) i Jean-Paul'a Marata (1793 r.) Od tego czasu kościół zyskał rangę narodowego Panteonu. W 1806 r. Napoleon przywrócił sakralny charakter budowli, jednak w 1885 r. zmieniono ją na stałe w świecką nekropolię najbardziej dla Francji zasłużonych ludzi.

W Krypcie Zasłużonych znajdują się sarkofagi ok. 70 wybitnych uczonych, pisarzy, wodzów i polityków. Miejsce wiecznego spoczynku znaleźli tu m.in. François Voltaire, Jean-Jacques Rousseau, Emil Zola, Victor Hugo, Louis Braille, chemik Marcellin Berthelot, fizyk Paul Langevin, Edith Piaf. W kwietniu 1995 r. do Panteonu przeniesione zostały z cmentarza Sceaux pod Paryżem prochy dwukrotnej laureatki Nagrody Nobla, Marii Skłodowskiej-Curie i jej męża, również laureata Nagrody Nobla – Piotra Curie. W uroczystości złożenia prochów małżonków Curie uczestniczyli prezydenci Francji i Polski – François Mitterrand i Lech Wałęsa.

Opera (Opéra)

Została zaprojektowana przez 35 – letniego Charlesa Garniera. Sukces młodego architekta był tym większy, że do konkursu na projekt gmachu opery stanęło ponad 150 renomowanych architektów. Kamień węgielny pod przyszłą siedzibę opery, zwanej Académie Nationale de Musique, położył hrabia Aleksander Walewski w 1861 r. i on też z ramienia rządu czuwał nad realizacją inwestycji. A. Walewski był uczestnikiem powstania listopadowego. Po jego upadku wyjechał do Francji i przyjął obywatelstwo francuskie. W 1851 r. był ambasadorem

Foto:internet

Francji w Hiszpanii i Wielkiej Brytanii. W latach 1855 – 60 piastował urząd ministra spraw zagranicznych Francji.

Budowę gmachu opery rozpoczęto w 1862 r., a ukończono dopiero w 1875 r. Budowę przerwały wojna francusko – pruska w 1870 – 71 r. i wydarzenia Komuny Paryskiej w 1871 r. Opera Garniera, odznaczająca się wyjątkowo bogatą i piękną fasadą, jest największym gmachem operowym na świecie. Jej widownia może

pomieścić 2 tysiące widzów, a na scenie może występować jednocześnie 450 aktorów. Tu odbywają się głównie przedstawienia baletowe. Siedzibą klasycznej opery jest gmach teatru przy placu Bastylli (place de la Bastille).

. Na scenie opery wielkie sukcesy odnosił światowej sławy tenor, Polak Jan Reszke. W latach 1885 – 87 był on pierwszym tenorem paryskiej opery. W okresie dwudziestolecia międzywojennego występował tu także Jan Kiepura, ale nie odniósł już tak wielkiego sukcesu. Podobnie

było z baletem Karola Szymanowskiego *Harnasie*.

W dniu 28 kwietnia 1921 r. odbyła się w gmachu Opery Garniera w obecności prezydenta Francji i licznych dygnitarzy laudacja Marii Skłodowskiej – Curie, będąca ukoronowaniem jej wybitnych osiągnięć naukowych. Najślawniejsza aktorka francuska tamtych czasów, Sarah Bernhardt odczytała odę do Marii Curie, w której nazwała wielką uczoną *siostrą Prometeusza*.

Collège de France

Założona w 1530 r. przez króla Franciszka I uczelnia odegrała ważną rolę w rozwoju postępowej myśli naukowej.

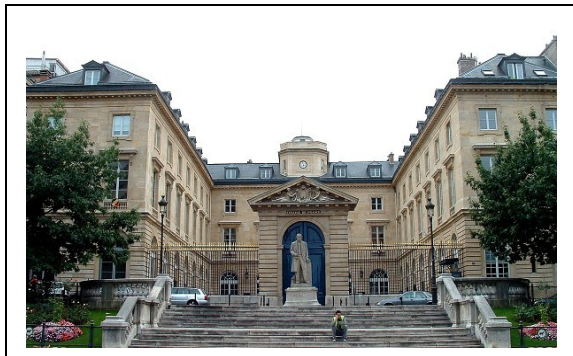

Foto: internet

Uczelnia ma dwa wydziały: humanistyczny i nauk ścisłych i obejmuje ok. 50 katedr dydaktyczno-naukowych. Profesura Collège de France uważana jest za najwyższy szczebel kariery naukowej we Francji. Do grona profesorów i słuchaczy uczelni należało wielu najwybitniejszych uczonych i intelektualistów z całego świata.

Wykładowcą Collège był np. sławny egiptolog francuski Jean- François Champollion, który jako pierwszy odczytał hieroglificzne pismo egipskie i któremu pozwolono otworzyć katedrę egiptologii.

Spośród wielkich Polaków słuchaczami uczelni byli Jan Zamoyski, Szymon Szymonowicz i Stanisław Staszic. W 1840 r. obie izby Zgromadzenia Narodowego przyjęły projekt utworzenia w Collège de France katedry języka i literatury słowiańskiej. Dzięki zdecydowanemu poparciu Aleksandra Walewskiego nominację profesorską i funkcję wykładowcy w tej katedrze otrzymał Adam Mickiewicz. Nasz wielki poeta literaturę słowiańską wykladał w latach 1840 – 44. Jego nazwisko figuruje do dziś wśród kilkudziesięciu nazwisk wykładowców, umieszczonych na marmurowej płycie na dziedzińcu uczelni. W 1997 r. profesorem Collège de France mianowany został twórca Teatru Laboratorium Jerzy Grotowski, dla którego utworzono specjalnie katedrę antropologii teatralnej.

Sorbona (Sorbonne)

Współczesny Paryż ma 13 uniwersytetów, spośród których największą sławą cieszy się Sorbona, której początki sięgają 1253 r. Została ona założona przez Roberta de Sorbon dla biednych studentów teologii. Już w XIII w. była to najślawniejsza uczelnia w Europie, zwłaszcza w zakresie teologii i filozofii. Została zlikwidowana w 1793 r., ale

Foto: Internet

już w 1806 r. z woli Napoleona reaktywowano ją jako nowoczesny uniwersytet z czterema wydziałami.

Sorbona wykształciła wielu Polaków. Studiowała tu awangarda polskich humanistów, którzy odegrali znaczącą rolę w dobie polskiego Oświecenia. Do grona wybitnych profesorów uczelni należała Maria Skłodowska – Curie (we Francji i na Zachodzie nazywana Marie Curie), pierwsza w dziejach Sorbony kobieta, której powierzono katedrę. Jej pierwszy wykład na Sorbonie w dniu 5 listopada 1906 r. był wielkim wydarzeniem nie tylko w historii tej uczelni.

Do najbardziej reprezentacyjnych pomieszczeń uczelni należał Wielki Amfiteatr, zaliczany do najokazalszych neorenesansowych wnętrz całej Europy. Tu w dniu 19 lutego 1927 r. odbyła się uroczysta dekoracja wybitnego tłumacza arcydzieł literatury francuskiej – Tadeusza Boya-Żeleńskiego Krzyżem Oficerskim Orderu Legii Honorowej. W tym samym pomieszczeniu w roku 2000, z okazji premiery filmu *Pan Tadeusz*, miało miejsce spotkanie Andrzeja Wajdy i Daniela Olbrychskiego z publicznością francuską.

Cmentarz Père – Lachaise (Cimetière Père – Lachaise)

Père – Lachaise to największy i najbardziej znany cmentarz Paryża. O wielkości cmentarza, którego początki sięgają 1804 r., świadczy liczba ponad 200 tysięcy grobów. Tu spoczęło wielu wybitnych polityków, uczonych, pisarzy, poetów, muzyków, malarzy i aktorów. Miejsce wiecznego spoczynku znaleźli tu tak sławni ludzie jak Molière, La Fontaine, Proust, Delacroix, Modigliani, Oscar Wilde, Sarah

Bernhardt, Simone Signoret, Ives Montand. Cmentarz Père- Lachaise słynie także z wyszukanej architektury nagrobków i wspaniałych pomników dłuta znanych rzeźbiarzy.

Spośród przeszło 400 polskich grobów najstarszy jest nagrobek generała Jana Komarzewskiego z 1810 r. Do najbardziej znanych należy bezsprzecznie grobowiec

Fryderyka Chopina ze statua pochyłonej w zadumie kobiety ze złamaną lirą w ręku, wykonany przez rzeźbiarza Clésingera, zięcia George Sand. Nagrobek został odsłonięty w pierwszą rocznicę śmierci kompozytora, tj. 17 października 1850 r. Serce genialnego artysty wróciło do Polski i zostało umieszczone w kryształowej urnie w jednym z filarów kościoła św. Krzyża na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie.

Foto: internet

W kaplicy rodu hrabiowskiego d'Ornano złożona została po śmierci w grudniu 1817 roku – na okres zaledwie trzech kwartałów – Maria z Łączyńskich, primo voto Walewska, secundo voto hrabina d'Ornano – kobieta związana w latach 1807 – 10 z Napoleonem Bonaparte. Na usilne starania braci Łączyńskich u rządu francuskiego zwłoki Marii Walewskiej zostały we wrześniu 1818 r. przewiezione do Kiernozi koło Łowicza i złożone w kaplicy tamtejszego kościoła parafialnego. Natomiast do dziś w kaplicy rodowej d'Ornano zachowana została kolumna upamiętniająca fakt krótkotrwałego pochówku Marii Walewskiej na cmentarzu Père- Lachaise.

Inne godne uwagi nagrobki:

Nagrobek francuskiego poety Casimira Delavigne, autora *Warszawianki*. Do słów przetłumaczonych na język polski przez Karola Sienkiewicza, późniejszego kustosa

Biblioteki Polskiej w Paryżu, muzykę skomponował Karol Kurpiński. *Warszawianka* śpiewana była przez Wojsko Polskie w czasie powstania listopadowego 1830/31.

W grobowcu autora *Komedii ludzkiej*, Honoré de Balzac'a, miejsce wiecznego spoczynku znalazła m.in. jego żona, Ewelina z Rzewuskich Hańska, ongiś pani na ogromnych włościach w Wierzchni na Ukrainie.

Nagrobki generałów Jarosława Dąbrowskiego i Walerego Wróblewskiego – członków władz naczelnych Komuny Paryskiej. Obaj cieszyli się opinią znakomitych dowódców wielkich jednostek bojowych.

Henryk Wawrzyniak

Literatura:

1. Barbara Stettner- Stefańska: *Paryż po polsku*, Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media – Horyzont, Warszawa 2001.
2. Giovanna Magi: *Paryż*, Casa Editrice Bonechi, Firenze 1995 (Italia).
3. Jacques – Louis Delpal: *Knaurs Kulturführer in Farbe – Frankreich*, Droemer Knaur, München 1993.
4. Milena Ercole Pozzoli: *Podróże marzeń – Paryż*, Ars Polona 1997.
5. Encyklopedia Powszechna, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, t.3, s.465-466, Warszawa 1975.

NA TURYSTYCZNYM SZLAKU

Naturalną wschodnią granicą ziemi dobrzyńskiej jest rzeka Skrwa Prawa, w odróżnieniu od rzeki, znajdującej się po lewej stronie Wisły, Skrzy Lewej o połowę krótszej.

Rzeka graniczna z Mazowszem bierze początek w okolicy Brwilna, a wpada do Wisły w okolicy Murzynowa. Ma 99 km długości. Prowadzi mało wody, bo płynie jednym z najsuchszych dorzeczy w Polsce, ale na ostatnich trzydziestu kilometrach potężnieje dzięki zwiększonemu spadkowi i karkołomnym zakolom wciętym w strefę sandrową. Dolina dolnego biegu Skrzy obejmuje Brudzeński Park Krajobrazowy z kompleksem leśnym Brwilno, Sikórz i Brudzeń. Obok wartości przyrodniczych zadaniem tego parku jest ochrona i popularyzacja walorów kulturowych terenu.

W parku i jego sąsiedztwie można zauważyć wysokie sylwetki kościołów w Bądkowie Kościelnym, Sikorzu i Siecieniu. Spośród zabytków archeologicznych wielkością i stanem zachowania wyróżnia się wczesnośredniowieczne grodzisko w lasach Brudzenia. Ze względu na swoje walory Brudzeński Park Krajobrazowy jest miejscem uprawiania różnorodnych form turystyki. Wzdłuż Skrzy przebiega szlak turystyczny, który umożliwia piesze wędrówki po bardzo niedostępnych fragmentach terenu. Rzeka stanowi doskonały szlak dla spływów kajakowych. Wody ujściowego odcinka tej rzeki oraz Zalewu Włocławskiego mogą służyć do nauki oraz uprawiania żeglarstwa.

W pejzaż rzeki wpisały się młyny wodne w miejscowościach Bądkowo-Rochny, Kobielniki, Radotki, Cierszewo, Biskupin. Młyn w Tłuchówku, czynny jeszcze, został pokazany w filmie pt. „Ziemia dobrzyńska”.

W położonym nad Skrwią Sikorzu Julian Tuwim pisał w 1936 r. utwór poetycki pt. „Bal w operze” opublikowany w całości dopiero w 1982 r. W Sikorzu bywał również Antoni Słonimski i Ludwik Hieronim Morstin. Częstym gościem państwa Piwnickich był jeden z najpoczytniejszych pisarzy okresu międzywojennego Tadeusz Dołęga Mostowicz. W pałacu i

pobliskim młynie w Radotkach kręcono w 1937 r. film pt. „Znachor”, według jego głośnej powieści pod tym samym tytułem.

W pobliżu ujścia Skrwy znajduje się wieś Murzynowo, stara osada rybacka sięgająca swą historią czasów Długosza. Dziś z wioski pozostało parę domów, reszta przestała istnieć po powstaniu Zalewu Włocławskiego, gdyż wykupione wcześniej gospodarstwa przeniosły się wyżej na skarpę. W miejscowości tej, w czasach okupacji niemieckiej, był duży punkt przerzutowy z Warszawy drogą wodną do oddziałów partyzanckich.

Przyjęło się powszechnie, że nazwa wsi Murzynowo ma przyrodnicze pochodzenie, gdyż powstało ono od czasownika chmurzyć. Jest to zatem miejsce gdzie tworzą się chmury. Prowadzone tu badania nad zachmurzeniem potwierdziły trafność tej prastarej nazwy, ponieważ nad Murzynowem tworzą się chmury zwane cumulusami, a chmury burzowe nie przekraczają Wisły. Na wiślanej skarpie znajduje się głąz narzutowy z tablicą upamiętniającą Stanisława Murzynowskiego z 1526 r. W miejscowości od przeszło 20 lat działa obserwatorium Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego. Jest to jedyna placówka tej rangi na ziemi dobrzyńskiej. Baza placówki wykorzystywana jest w celach dydaktycznych. Prawie stale goszczą tu studenci, uczniowie szkół różnych profili, nauczyciele. Każdy pracujący w terenie zostawia dokumentację swoich rozpoznań, przyczyniając się do pogłębienia wiedzy o ciekawym i złożonym środowisku tej ziemi. Archiwum obserwatorium wypełnione jest mapami i zestawieniami analiz, ekspertyzami i oczywiście licznymi wykonanymi tu pracami magisterskimi i doktorskimi. Z obserwatorium związane są regularne sesje koła naukowego studentów geografii, ale też otrzęsiny i imprezy trampingowe, np. ambitny marsz z Warszawy do Murzynowa pod hasłem: „100 km na dobę”.

Atrakcją obserwatorium jest zbiór chust regionalnych i pamiątek flisacko – rybackiej świetności wsi, nowoczesna wierzbowo- trzciniowa oczyszczalnia ścieków i siłownia wiatrowa. Zabudowania i obiekty tej osobliwej placówki całkowicie zmieniły wygląd. Bez zmian pozostała natomiast urocza okolica, którą warto zwiedzać i podziwiać.

Zenon BIGOSZEWSKI

**BRĄZOWY MEDALION NAGROBNY STAROSTY BRZESKIEGO
RAFAŁA Z LESZNA
Z KOŚCIOŁA PODOMINIKAŃSKIEGO W BRZEŚCIU KUJAWSKIM**

Medalion z nagrobka Rafała Leszczyńskiego z ok. 1501 r., pochodzący z dawnego kościoła dominikanów w Brześciu Kuawskim., odznacza się nie tylko wysokim poziomem artystycznym, ale także oryginalnością rozwiązań formalnych. Można o nim powiedzieć, że jest najstynniejszym ruchomym zabytkiem dawnej sztuki, pochodzącym z prastarego „grodu króla Łokietka”.

Medalion herbowy z płyty nagrobnej zmarłego w 1501 r. Rafała z Leszna jest jednym z ciekawszych i oryginalniejszych zabytków gotyckiej sztuki sepulkralnej w Polsce. Jest on powszechnie znany w literaturze naukowej, w której doczekał się wielu omówień i wzmianek. Już w 1861 r. w artykule pt. „Wiadomość o odlewnictwie w dawnej Polsce i dochowujących się jego tworcach”¹⁸ Edward Rastawiecki napisał: „Dzieła odlewnictwa w Polsce, od czasów najdawniejszych do włącznie wieku 18-go, po różnych kraju miejscowościach dotrwałe: podwoje [tj. drzwi], chrzcielnice, dzwony, grobowce i nagrobki, posągi, balustrady, czy kraty, powiększej części wykonania bardzo odznaczonego”. Następnie chronologicznie wymienia najwybitniejsze [„bardzo odznaczone”] przykłady, zaczynając wyliczenie od słynnych drzwi gnieźnieńskich i spiżowej chrzcielnicy z przełomu XII/XIII w. z Katedry Świętych Janów w Toruniu. Wśród 116 wymienionych zabytków, na miejscu 27. jest opis interesującego nas dzieła: **„Nagrobek Rafała Leszczyńskiego kasztelana Poznańskiego (†1501), w płycie kamiennym spiżowy, medalion z herbami i napisami; w kościele Dominikańskim w Brześciu Kujawskim”**. O tym zabytku wspominał już wcześniej Kazimierz Stronczyński, w latach 1844-55 przewodniczący komisji rządowej do badania „zabytków starożytności Królestwa Polskiego”. W niewydanym dotąd rękopisie, zatytułowanym „Opis zabytków starożytności w guberni warszawskiej”¹⁹, jako pierwszy zwraca uwagę na ten bardzo rzadki typ nagrobka z przytwierdzonym do kamiennej płyty brązowym medalionem heraldycznym. Znano wówczas jeszcze dwa podobne zabytki, łączące metalową aplikację (medalion herbowy) z kamienną płytą – oba w Krakowie. Niestety, zabytki te nie zachowały się w całości do naszych czasów. Na płycie bliżej nieznannej kasztelanowej Anny (zm. 1456r.), pochowanej na Wawelu, brak brązowego medalionu, po którym pozostały tylko ślady. Szkoda, bo Przemysław Mrozowski w pracy *Polskie nagrobki gotyckie*²⁰ wskazuje na podobieństwo tego zabytku z nagrobkiem Rafała Leszczyńskiego z Brześcia Kujawskiego.

¹⁸Artykuł dołączony został do trzeciej serii monumentalnego wydawnictwa *Wzory sztuki średniowiecznej i z epoki Odrodzenia po koniec wieku XVII w dawnej Polsce*, Warszawa-Paryż 1861.

¹⁹Rkps w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego; Gabinet Rycin, sygn. 5.4.25.

²⁰Warszawa 1994, s. 65, 164, 181.

Medalion nagrobny Rafała z Leszna był do drugiej połowy XIX w. częścią składową nagrobka możnowładcy związanego z Brześciem Kujawskim, który tu kazał się pochować. Medalion dekorował wierzchnią płytę grobowca, znajdującego się pierwotnie w posadzce kościoła Dominikanów (obecnie ss. Elżbietanek), przed wejściem do prezbiterium. Gdy w wyniku kolejnych pożarów świątyni (lata 1556, 1657 i 1922) nagrobek wykonany z piaskowca uległ uszkodzeniu, ocalały medalion po odbudowie kościoła w 1928 r. przeniesiono na filar arkady międzynawowej, gdzie wisiał do początku XX w. Po konserwacji w 2005 r., przeprowadzonej w związku z wypożyczeniem zabytku do Zamku Królewskiego w Warszawie i eksponowaniem go na wystawach we Francji, znajdował się on przejściowo na plebanii kościoła parafii pw. św. Stanisława. Stąd trafił jako depozyt do Muzeum Diecezjalnego we Włocławku, gdzie jest eksponowany na wystawie stałej.

Płyta medalionu zachowała się w dobrym stanie, posiada tylko drobne ubytki dekoracyjnego ażuru skomponowanego z wici roślinnej. Plakieta medalionu, wykonana z brązu metodą odlewu na wosk tracony, ma kolisty kształt o średnicy 60 cm. Grubość (głębokość) plakiety wynosi ok. 3,5 cm.

Odlew był następnie wygładzony przez cyzelowanie, co nadało mu delikatnej „miękości”. Wspomniana więc roślinna, półakantowa, stanowi tło kompozycji, której całość otacza okrągły otok z umieszczonym na nim napisem, inskrypcją w języku łacińskim (teksturą) **+ hic iacet Mag[n]ific[us] Raphael de leschno Castella[nus] Pozna[n]ien[is] polo[n]ie R[e]gni Ma[r]schalc[us] Siradien[is] lanc[i]en[is] Bresten[is] [et] c[etera] Capit[aneus] obyt XXVIII Juny Anno d[omi]ni M° qu[inqu]agesimo + Primo Oretur pro eo.**²¹ Centralną część

²¹Zapis inskrypcji zaczerpnięto z: *Gotyckie spizowe płyty nagrobne w Polsce*, Wyd: Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Poznań 1997, s. 69.

medalionu zajmuje kompozycja złożona z herbu na tarczy i wieńczącego go hełmu turniejowego. Na tej późnogotyckiej tarczy, pochylonej w skłonie heraldycznym, przedstawiono herb Wieniawa, wyobrażający bawolą (żubrzą) głowę z kolcem w nozdrzach. Do rycerskiej przeszłości starosty, kasztelana i marszałka koronnego nawiązuje osadzony na górnym, lewym narożniku tarczy hełm turniejowy. Zważywszy na to, iż Rafał z Leszna, jak podaje Jan Długosz, pokonał w walce turniejowej Macieja Korwina, późniejszego króla Węgier, nie dziwi, że właśnie taki rycerski element podkreśla męstwo późniejszego starosty brzeskiego. Uzupełniając opis zabytku należy dodać, że na tarczy, po obu stronach herbowego godła, znajdują się kapitałowe litery: L N (z tym, że litera N zapisana jest w odwróceniu, co często zdarzało się w zapisie średniowiecznym).²²

Jak przypuszczają badacze, medalion ten mógł być wykonany w jednym z warsztatów norymberskich, gdzie ówczesne elity wielkopolskie zamawiały brązy nagrobkowe. Norymbergę jako miejsce powstania plakiety nagrobnej Rafała z Leszna wskazał po raz pierwszy niemiecki badacz G. Schmidt²³. Za taką proveniencją opowiada się także Grzegorz Budnik, pisząc, że przemawiają za tym, poza doskonałością techniczną odlewu i poprawnie wydobytym „rysunkiem” form, również związki Rafała Leszczyńskiego z Poznaniem i Gnieznom, dokąd w tym czasie sprowadzono kilka znaczących obiektów, np. z pracowni Vischerów. Warto dodać, że także do Włocławka sprowadzono w 1536 r. z warsztatu Piotra Vischera Młodsze białą płytę nagrobną bpa Jana Karnkowskiego (zm. 1538r.). Autorzy katalogu zabytków²⁴ nie wnoszą niczego nowego, podkreślają jedynie wysoki poziom artystyczny, nietypową formę i materiał medalionu herbowego z płyty nagrobnej Rafała z Leszna.

Kim był ów Rafał z Leszna, kasztelan poznański, marszałek nadworny koronny, starosta radziejowski, łęczycki i brzeski? Rafał z Leszna (Leszczyński), herbu Wieniawa (ok. 1445-1501), syn Rafała, kasztelana przemęckiego i jego żony Anny, przebywał w dzieciństwie na dworze cesarza Fryderyka III, z którego polecenia posłował nawet do króla Kazimierza Jagiellończyka w sprawie przymierza z Polską. Długosz przypisywał mu wyjątkowe męstwo i sprawność fizyczną. Po powrocie w 1483 r. do kraju zyskał szybko przychylność królewicza Jana Olbrachta, zostając jego zaufanym doradcą. W dowód uznania otrzymał liczne godności i urzędy, np. kasztelana gnieźnieńskiego (1495-1496) i poznańskiego (1500-1501). Był właścicielem Leszna i kilku innych miejscowości. Dzierżawił też liczne starostwa, w tym w latach 1494-1501 starostwo brzeskie. Zmarł w Brześciu, jak podaje inskrypcja na medalionie, 28 czerwca 1501 r., będąc m. in. kasztelanem poznańskim i starostą brzeskim. Na miejsce wiecznego spoczynku wybrał Brześć na Kujawach, a nie Poznań. Jak informuje *Wielkopolski*

²²W opracowaniach jak *Corpus Inscriptionum Poloniae*, t. 4, Zeszyt pierwszy: *Kujawy brzeskie*, Włocławek-Toruń 1985, s. 66, czy katalogu autorstwa Grzegorza J. Budnika, *Rzeźba gotycka na Kujawach i Ziemi Dobrzyńskiej*, Włocławek 1998, s. 44, inskrypcja ta została podana z rażącymi błędami.

²³G. Schmidt : *Architektonische Studienfahrten durch das ehemalige Polen* [w:] „Altpreussische Forschungen” t. XVII, 1940, s. 12-13.

²⁴*Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, tom XI, zeszyt 18, *Włocławek i okolice*, Warszawa 1988, s. XXIX, 115.

*słownik biograficzny*²⁵, połączył on swoją osobą w sposób dla XV w. bezprzykładowy władzę sędziowską aż w trzech województwach środkowopolskich (tj. łęczyckim, sieradzkim i brzeskim), a w chwili śmierci piastował również tenurę radziejowską i podobno także starostwa przedeckie, konińskie i pyzdrzańskie. Z żoną Małgorzatą z Bnina, Śmigielką, herbu Łódzia (zm. 1528), miał trzech synów - Rafała, Kaspra i Pawła.

Brązowa płyta z dawnego nagrobka Rafała z Leszna jest obecnie jedynym gotyckim zabytkiem, zachowanym z dawnego, bogatego zapewne wystroju i wyposażenia kościoła poddominikańskiego w Brześciu Kujawskim. O zabytku tym pisał zasłużony proboszcz brzeski, ks. Stefan Kuliński²⁶: „Na filarze przy wejściu do klasztoru od strony południowej znajduje się pomnik Leszczyńskiego, wojewody brzeskiego, który zmarł w 1501 r. i został pochowany w podziemiach klasztoru. Jest to tablica brązowa z herbem Wieniawa (hełm z pancerzem aż do szyi z głową bawołu). Na tablicy jest napis literami gotyckimi, trudny dlatego do odczytania, którego treść jest następująca: «Tu leży Jaśnie Wielmożny Rafał Leszczyński z Leśna, kasztelan poznański, marszałek koronny królestwa polskiego, starosta siedlecki, łęczycki, brzeski; zmarł 28 stycznia roku pańskiego 1501 – orate pro eo»²⁷

Piotr Pawłowski

²⁵Warszawa-Poznań 1983, s. 415

²⁶Kuliński Stefan. *Monografji Brześcia Kujawskiego*, Włocławek 1933, s. 83

²⁷Opis ten nie jest ścisły, a tłumaczenie nie wolne od błędów (np.: z Leszna powstało Leśno, a *juny* = czerwiec, odczytane jako *janu* = dało styczeń)

PIOTR OLSZEWSKI

Lekarz okulista Włocławka i Ciechocinka, działacz społeczny

(1872 – 1950)

Urodził się 29 lipca 1872 r. w Pabianicach jako syn Stefana i Wiktorii z domu Kąckiej. Dyplom lekarski oraz doktorat otrzymał w 1897 r. na Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim w Warszawie. Początkowo, tj. w latach 1898 – 1904, był lekarzem Szpitala św. Barbary w Dąbrowie Górniczej. W latach 1904 – 1906 był lekarzem w armii carskiej i brał udział w wojnie rosyjsko – japońskiej (1904-1905). Potem w latach 1907 – 1910 był lekarzem powiatowym w Opocznie, a następnie w 1911 – 1912 w Ostrowcu Świętokrzyskim.

W 1912 r. osiedlił się we Włocławku, początkowo przy ulicy Szerokiej 22 (obecnie ul. 3 Maja), a następnie (1930 r.) przy ul. Kościuszki 7 i ordynował jako okulista prywatnie oraz jako konsultant w miejscowym Szpitalu św. Antoniego przy ul. Toruńskiej 15/17 (obecnie ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego). Jednocześnie w sezonie letnim 1912 r. w każdą niedzielę przyjmował pacjentów w dworku „Jedynaczka” w pobliskim Ciechocinku. Od 1923 r. był także konsultantem w Kasie Chorych, a od 1934 r. do 31 sierpnia 1936 r. - w Ubezpieczalni Społecznej. Od 26 czerwca 1916 r. do 31 marca 1935 r. pracował w swojej specjalności w Ambulatorium Miejskim. W okresie od 1 września 1936 r. do 31 marca 1938 r. piastował stanowisko lekarza miejskiego i sanitarnego w Magistracie miasta Włocławka, a w 1938 r. przeszedł na emeryturę.

Uwaga: 21 pozycji piśmiennictwa u autora.

W czasie okupacji hitlerowskiej przebywał wraz z rodziną na wysiedleniu w Generalnym Gubernatorstwie. Po jej zakończeniu powrócił w marcu 1945 r. do Włocławka, ale już nie praktykował.

Jeszcze przed I wojną światową udzielał się społecznie jako członek miejscowego Oddziału Kujawskiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego (zał. w 1908 r.) Był także członkiem założonego w 1927 r. Miejskiego Komitetu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Obronnego, lekarzem miejscowej Ochotniczej Straży Pożarnej (1931 – 1932), w Gimnazjum im. Ks. Jana Długosza (1918 r.) oraz w Gimnazjum Ziemi Kujawskiej (1938 – 1939).

Gdy jesienią 1923 r. lekarz dentysta J. Majczyńska powróciła z Rosji do Włocławka i zastała swoje mieszkanie zajęte, wówczas, do czasu jego odzyskania, znalazła dla siebie zakwaterowanie w mieszkaniu dr P. Olszewskiego.

W 1901 r. poślubił Filipę Ferencównę, z którą miał córkę Zofię. Ich małżeństwo wkrótce się rozpadło i żył z żoną w separacji. Po jej śmierci poślubił 9 listopada 1938 r. Sabinę Nowakowską, córkę Feliksa i Leokadii z Banachowiczów.

Zmarł 2 stycznia 1950 r. we Włocławku i został pochowany na miejscowym cmentarzu komunalnym.

TADEUSZ REJMANOWSKI

Spis treści:

Camino de Santiago / cz.1/, *Paweł Śliwiński*

Śladami polskiej obecności nad Sekwaną . *Henryk Wawrzyniak*

Na turystycznym szlaku, *Zenon Bigoszewski*

Brązowy medalion nagrobny starosty brzeskiego Rafała z Leszna..., *Piotr Pawłowski*

Piotr Olszewski lekarz..., *Tadeusz Rejmanowski*

Opracowanie redakcyjne i graficzne: Andrzej Szczepański

Współpraca: Henryk Wawrzyniak, Magdalena Pinter

Wydawca: Oddział Kujawski PTTK Włocławek

Włocławek, ul. Słowackiego 1a

Wydawnictwo sponsoruje p. Janusz Derlak z Włocławka